

Osmanlı Arşivinde Eflak Voyvodası Mavroyanı İçin Yazılan Şiirler *Poems Presented to Mavroyeni, Voivode of Wallachia, in the Ottoman Archive*

SERKAN DERİN*

Öz

Bu makale, Osmanlı arşivlerinde yer alan ve Eflak Voyvodası Nikola Mavroyanı için Şakir mahlaslı bir şair tarafından yazılmış şiirleri konu edinmektedir. Mavroyanı'nın hayatına ve Osmanlı hizmetindeki faaliyetlerine kısaca değinilmekle birlikte, odak noktası onun için yazılmış şiirlerin edebi ve tarihi bağlamda değerlendirilmesidir. Nikola Mavroyanı, 18. yüzyılın sonlarında Osmanlı Devleti'nde önemli görevlerde bulunmuş, Eflak Voyvodası'na görevine getirilmiş ve 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı sırasında Eflak'ı savunmakla görevlendirilmiştir. Sadakati ve kahramanlığı, dönemin belgelerinde övgüyle anılmaktadır. Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi'nde bulunan ve C.MF. 71-3538 numaralı belgede yer alan şiirler arasında iki koşma, yedi gazel ve bir kaside bulunmaktadır. Şiirlerde tarihsel olayların, özellikle Osmanlı-Rus Savaşı'nın izleri dikkat çekmektedir. Şakir, Mavroyanı'nın sadakatini, savaşta gösterdiği başarıları ve Osmanlı Devleti'ne bağlılığını sıklıkla vurgulamaktadır. Avusturya ve Rus saldırıları, savaş sırasında düşmandan alınan kesik başların İstanbul'a gönderilmesi, İstanbul'un iğdesinde Eflak ve Boğdan'ın rolü gibi tarihi olaylara şiirlerde kendine yer bulur. Ayrıca Mavroyanı'nın Şakir'e sınıp kürkü hediye etmesi üzerine yazılan muvaşşah gazel gibi bireysel ilişkilere dair örnekler rastlanmaktadır. Yine, Aziz Nikola Günü vesilesiyle yazılan bir gazel, Mavroyanı'nın Hristiyan kimliğine yapılan bir göndermeye örnek teşkil etmektedir. Bu bağlamda şiirler edebiyat ile sosyal hayat arasındaki ilişkilere örnek oluşturabilecek metinlerdendir.

Anahtar Kelimeler: Eflak, voyvoda, Mavroyanı, Balkanlarda Türk edebiyatı, Osmanlı şiiri.

Abstract

This article focuses on the poems in the Ottoman archives written for the Wallachian Voivode Nikola Mavroyeni by a poet with the pseudonym Shakir. Although Mavroyeni's life and activities in the Ottoman service are briefly touched upon, the focus is on the literary and historical evaluation of the poems written for him. Mavroyeni held essential positions in the Ottoman Empire at the end of the 18th century, was appointed voivode of Wallachia and was entrusted with defence of Wallachia during the Ottoman-Russian war of 1787-1792. His loyalty and heroism are praised in the documents of the time. The poems in the document numbered C.MF:71-3538 in the Ottoman Presidential Archive include two poems, seven ghazals and one ode. The poems are marked by historical events, especially the Ottoman-Russian War. Shakir often emphasises Mavroyeni's loyalty, successes in the war, and devotion to the Empire. Historical events such as the Austrian and Russian attacks, the sending to Istanbul of severed heads taken from the enemy during the war, and the role of Wallachia and Taurus in the sustenance of Istanbul are also found in the poems. There are also personal relationships' examples, such as Muvashshah ghazal, which was written about Mavroyeni's gift of a squirrel fur coat to Shakir. Again, a ghazal written on the occasion of St. Nicholas' Day is an example of a reference to Mavroyeni's Christian identity. In this context, poetry is one of the texts that can serve as an example of the relationship between literature and social life.

Keywords: Wallachia, voivode, Mavroyeni, Turkish literature in the Balkans, Ottoman poetry.

* Dr. Öğr. Üyesi / Celal Bayar Üniversitesi, İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü, Manisa/TÜRKİYE, serkan.derin@cbu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3740-6365

Giriş

Kaynakların verdiği bilgilere göre Mavroyani oldukça hareketli ve karmaşık ilişkilerle örülü, iniş-çıkışlı sayılabilecek bir hayat yaşamıştır. Konu ile doğrudan ilgili olmadığı için bu makalede bunlara yer verilmeyecektir. Sadece Nikola Mavroyani değil, genel olarak Mavroyani ailesi Osmanlı sarayı ile yakın ilişki içinde olmuş ve zaman zaman önemli görevler üstlenmiştir (Kılıç, 2019, s. 171-172). Sinan Yüksel (2021) tarafından Nikola Mavroyani'nin hareketli hayatını, yükseliş ve düşüşünü anlatan bir makale kaleme alınmıştır. Aşağıda kısaca değinilen bilgiler de bu makaleden derlenmiştir.

Nikola Mavroyani, Paros Adası Rumlarından ve Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın sarrafı olan Hacı Nikolaki'nin yanında İtalyanca öğrenmiştir. Daha sonra Hacı Nikolaki'nin oğlu olan Divan tercümanı İstavrakı'nın girişimiyle derya tercümanı yazıcılığına geçmiştir. Cezayirli Gazi Hasan Paşa'nın dikkatini çekmeyi başarmış ve bu durumu kişisel yükselişi için kullanmak istemiştir. Önce boşalan donanma tercümanlığına geçmiş, sonrasında ise bununla yetinmeyerek Eflak veya Boğdan Voyvodası olabilmek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Nihayet emeline ulaşmış ve Eflak Voyvodalığına getirilmiştir.¹

1787-1792 yılları arasında cereyan eden Osmanlı-Rus savaşında kendisine Eflak'ı savunma görevi verilmiştir. Mavroyani bu görevi hakkıyla yerine getirmiş, saraya gösterdiği sadakat övülmüş ve ödüllendirilmiştir.² Bununla birlikte bu esnada kendi inisiyatifiyle veya merkezden gelen emirlerle uyguladığı bazı kararlar halkta tepkiye yol açmıştır. Savaşın bitmesi için ateşkes yönünde karar alındıktan sonra Mavroyani hakkında da bir idam fermanı verilmiştir. Mavroyani bir süre kaçmayı başarsa da yakalanmış ve idam edilmiştir.

Mavroyani'nin sanatçılara, şairlere ne derece önem verdiğini onlar ile nasıl bir ilişki içinde olduğuna dair bir bilgi yoktur. Zaten yöneticiliği dört yıl kadar sürmüş ve neredeyse tamamı savaş şartlarında geçmiştir. Bu sebeple böyle bir ilgiye fırsat bulamadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte bu çalışmanın da konusunu oluşturan Şakir mahlaslı bir şairin kendisine şiirler sunarak gözüne girmeyi başardığı söylenebilir.

Şiirlere bakıldığında bazı beyitlerde geçen isimlerin, verilen bilgilerin tarihsel vesikalar ile de doğrulandığı görülmektedir. Örnekler ilerleyen sayfalarda verilecektir. Bu bağlamda şiirler edebiyat, sosyal hayat ve tarih arasındaki ilişkileri göstermesi bakımından da dikkate değerdir. Burada belirtmek gerekir ki her ne kadar şiirler, tarihteki olaylardan izler taşısa da bu yazının amacı onlara birer tarihsel vesika muamelesi yapmak değildir. Bunun sebebi elimizde yeteri kadar veri olmamasıdır. Şakir'e ait sadece on adet şiir vardır. Bu kısıtlı veriler

¹ Mavroyani'nin voyvodalığa getirilişi ve bu durumun siyasi arka planı hakkında bilgi için bk. Yüksel, 2019.

² Mavroyani'nin savaş sırasındaki eylemleri hakkında ayrıca bk. Uzunçarşılı, 1978, s. 526-527, 549.

ışığında sadece şiirlerde geçen ifadelerin tarihsel olaylar ve kişiler ile olan ilişkisinin tespiti üzerinde durulacaktır. Daha geniş bir değerlendirme için hem daha fazla edebi ürüne hem de tarihi vesikaya ihtiyaç vardır.

Mavroyani’ye Sunulan şiirlerin İçerikleri

Daha önce de belirtildiği gibi şiirler şakir mahlaslı bir şair tarafından yazılmıştır. şakir hakkında herhangi bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Mavroyani için yazdığı bir şiir “Meyl idüb geldüm bu dem bu Bükreşe ttdm bir el / Var mıdır kn-ı kerem semtinden ‘uřřķa hlel” beyti ile başlamaktadır. Bu beyitten hareketle kendisinin Eflaklı olmadığı başka bir yerden Eflak’a geldiği anlaşılmaktadır. Bundan başka, ilerleyen sayfalarda da görüleceği üzere, Eflak’tan ayrılışını anlatan “elveda” redifli bir şiir yazmıştır. Bu elvedanın mecburi sebeplerden mi yoksa şakir’in hayat tarzından mı kaynaklandığına dair bir bilgi yoktur. Bu şiirden hemen sonra da Sultan I. Abdülhamid için yazdığı bir kasideden anlaşıldığı kadarıyla şair İstanbul’a gitmiştir. Yukarıda rnek olarak verilen beyitteki “meyl idüp geldim”, “‘uřřķ” gibi ibarelerden ve daha sonra Eflak’ı da terk edip İstanbul’a gittiği bilgisinden yola çıkarak şakir’in gezgin bir aşık/halk şairi olduğu ve bir vesile ile Eflak’a geldiği gibi bir yorumda bulunmak mümkünse de elimizde bunu destekleyecek bir kanıt yoktur. Bu sebeple şakir’in şairlik kimliği hakkında bir yorumda bulunmak mümkün görülmemektedir.

şakir tarafından yazılan şiirler Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi’nde C.MF. 71-3538 numarası ile kayıtlıdır. Bir defterden alındığı anlaşılan sayfalar toplam dört varaktır. şiirlerin yazılı olduğu sayfaların dosyadaki diğer belgeler ile herhangi bir ilişkisi yoktur. şiirlerin dağılımına gelince iki koşma, yedi gazel ve bir kaside şeklindeir. Gazellerden bir tanesi *muvaşşah*³ denilen ve bugün akrostiş olarak bilinen tarzıdır. Kasidenin Sultan I. Abdülhamid’e sunulduğu anlaşılmaktadır. şiirlerin bulunduğu Osmanlı Arşivi’nde şakir veya bir başkası tarafından Mavroyani’ye sunulan bir başka şiire rastlanmamıştır.

şiirlerin içeriğine bakıldığında o dönemdeki bazı hadiselere dair izlere rastlamak mümkündür. Hatta şiirlerin bazılarının üzerinde hangi amaçla veya hangi olay üzerine yazıldığını anlatan açıklayıcı ibareler yer almaktadır. Örneğin ilk şiir (3a-b) 1787’de başlayan Osmanlı-Rus savaşı esnasında yazılmış olmalıdır. Çünkü şiir Avusturya ve Rusya’nın Osmanlı topraklarına saldırmasına işaret eden “Moşkovla berber Nemçe kralı” mısrasıyla başlamaktadır. Bu şiirde şakir, Mavroyani’nin savaş sırasında gösterdiği kahramanlıkları anlatmakta ve Osmanlı Devleti’ne olan sadakatini övmektedir. Osmanlı arşivindeki belgelere de bakıldığında Mavroyani’nin Osmanlı Devleti’ne sadakatini öven

³ Muvaşşah için bk. Yekbaş, 2012.

pek çok belgenin olduğu görülmektedir.⁴ Benzer şekilde Şakir de Mavroyani'yi överken onun bu sadakatine çokça vurgu yapmıştır. Özellikle, Mavroyani'nin Rus savaşındaki kahramanlıklarını övdüğü bu ilk şiirde “Her kişi olmaz sözine şâdık / Şâdıklara da muhâbbet lâyıķ”; “Şıdkını söylerim eylemem ben lâf”; “Anuñ şıdkın dahı kabûldür”; “Gözedür zîrâ şıdk-ı şadâķat; gibi mısralar ile Mavroyani'nin sadakati vurgulanmıştır. Bunun yanında “Eflâķ begine i'tibâr idüp / Dostâne nigâh eyledi şevket” mısrasından da anlaşılacağı üzere şiirde sarayın Mavroyani'ye olan güven ve itimadından da bahsedilmektedir.

Mavroyani'nin Osmanlı-Rus savaşındaki kahramanlık ve sadakatinin işlendiği ilk şiirin ilk dörtlüğünde “Çökdî kabağına şâhin mişâli” mısrası bulunmaktadır. Buradaki “şahin misali” ibaresi ile Rus cephesinde Şahin Ali Paşa'nın komuta etmesi ve Paşa'nın burada gösterdiği kahramanlıklara bir gönderme yapıldığı düşünülmektedir.⁵

Aynı şiirde tarihsel gerçekler ile uyuşan bir başka nokta da Yaş, Bükreş gibi şehirlerin İstanbul'un erzak temini açısından önemli şehirler olmalarıdır. Şiirin üçüncü kıtasında “Yaş ile Bükreş kilâr-ı hünkâr / Anlarla Silambol doymada her bâr” mısraları geçmektedir. Tarihsel verilere bakıldığında gerçekten de Rumeli topraklarının Osmanlı başkentinin iaşesinde oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Kaynaklara göre Rumeli vilayetleri ile Eflak ve Boğdan koyun, yağ, peynir, tahıl, buğday, un, bal, balmumu, tuz gibi ürünler açısından

⁴ Bazı belge örnekleri için bk. Osmanlı Arşivi (BOA), *Cevdet, Eyalet-i Mümtaze [C.MTZ.]*, 1-29; Tarih: H-21-09-1203 (Belge özeti: Kapıcılar Kethüdası Şemseddin tarafından Eflak Voyvodası Nikola Mavroyani'ye yazılan bu mektupta, Padişah'a sadakatle hizmet ve emniyet ve asayişin muhafazasına gayret etmesi tavsiye olunduktan sonra bu ihtarı sadakat eseri olup başka bir maksada müstenid olmadığı ve hediye göndermemesi ve gönderirse kabul olunmayacağı beyan olunmaktadır.); Osmanlı Arşivi (BOA), *Ali Emiri, Abdülhamid I [AE.SABH.I.]*, 370-25869; Tarih: H-10-07-1203 (Belge özeti: Sadakat ve gayreti sebebiyle kendisine Eflak Voyvoda-lığı tevcih olunan Tersane-i Amire Divanhane Tercümanı Mavroyani Nikola'ya, maktul Sarraf Bedros'un Tarabya ve Fener'de bulunan haneleri ile bağ, bahçe, ahır gibi müştemilatın ihsan olunması.); Osmanlı Arşivi (BOA), *Hatt-ı Hümayun [Hat]*; 1416 – 57864; Tarih: H-22-01-1203 (Belge özeti: Hamid-i Evvel'in “sen ki sadakatkar Eflak Voyvodası Mavroyani Bey, sıdk ve istikametle ecadım zamanından beri hizmetiniz malum, İsmail Seraskeri Hasan Paşa ile muhabere ve Boğdan'dan düşmanın ihraç ve tardı ve muavenet eylemeniz matlub-ı hümayunumdur, akçe için cem-i askeri himmetine fütur gelmesin, her ne masraf olursa ianet olunur, şimdilik elli bin kuruş gönderilecektir, görevim seni hizmetin zayi olmaz sadakatle hizmet edenleri cenab-ı hak muhafaza edip berhudar ve muvaffak eylesin amin” şeklinde hatt-ı hümayunu.); Osmanlı Arşivi (BOA), *Hatt-ı Hümayun [Hat]*; 1450 - 44; Tarih: H-29-12-1200 (Belge özeti: Donanma-yı Hümayun Tercümanı Mavroyani'nin Fener Rumlarından birkaç kat daha sadakat göstereceği düşünüldükçe Eflak voyvodası tayin edilip hilatinin giydirilmesi, Boğdan Voyvodası'nın tebdilinin ise ertelenmesi.).

⁵ Rus cephesi ve Şahin Ali Paşa için bk. Koçak, 2017.

önemli merkezlerdi.⁶ Şakir de şiirinde bu duruma işaret ederek tarihsel bir gerçekliği dile getirmiştir.

Şiirin devamında “Getürdi merdler ellerde seri” mısrası ile başlayan dört-lükte askerlerin ellerinde kesik başlar ile gelmesinden, Mavroyani’nin bunu ödüllendirmesinden ve Leh askerlerinin kaçmasından bahsedilmektedir. Bu kelime ile Mavroyani’nin Eflak’ı savunmak amacıyla Avusturyalıları karşı yürüttüğü savaşta esir aldığı 1 kaptan, 40-50 asker ile birlikte 50’den fazla kesik başı İstanbul’a göndermesinin (Yüksel, 2021, s. 100) kastedildiği düşünülmektedir.

Görüldüğü gibi bu ilk şiirde Mavroyani’nin Osmanlı-Rus savaşında Eflak’ı nasıl kahramanca savunduğu ve düşmana aman vermediğinden bahsedilmektedir. Mavroyani’nin bu savunması Osmanlı arşiv kayıtları ve tarihi belgelerin verdiği bilgiler ile uyumaktadır. Bundan sonra bir gazel yer almaktadır. Bu gazel Mavroyani’nin bir görev alması, atanması gibi bir olayın üzerine yazılmış olmalıdır. Ancak, gazelin başındaki açıklama kısmında bir kelimenin okunamamış olması sebebiyle hangi amaçla yazıldığını kesin olarak söyleme imkânı yoktur.

Bundan sonraki gazel, “Def’a Mavroyani Nikola Beg resmen kayık tasviri olmağla bu gazel remzen vâki’ olmuştur” şeklinde bir açıklama ile başlamaktadır. Şaki bu şiirinde bir kayık tasvir etmekte ve övmektedir. Osmanlı arşivinde yer alan bir belgede Mavroyani’nin firari askerleri yakalamak için *iki çifte çete kayığı* yaptırmışından bahsedilmektedir.⁷ Bunun dışında sarayın Rus savaşı esnasında Mavroyani’den Galaç’ta yapılan üç gemiyi göndermesinin istendiğine dair bir bilgiye ulaşılmaktadır (Yüksel, 2021, s. 99). Burada şiir ile bu gemiler arasında doğrudan bir ilişkinin olup olmadığı konusu belirsizdir. Şakir’in bu gemilerden hangisi için şiir yazdığını tespit etme imkânı yoktur.

Şakir’in bundan sonra yazdığı gazel Mavroyani’nin kendisine sincap derisinden bir kürk hediye etmesi üzerine kaleme alınmıştır. Buradan anlaşıldığı kadarıyla Şakir, Mavroyani’nin gözüne girmeyi başarabilmiştir. Gazeldeki ifadelerle bakılacak olursa Şakir, Mavroyani’den gelen bu hediyeye ziyadesiyle sevinmiş ve kendisini bahtiyar saymıştır. Yüksel tarafından yazılan makalede saraydan Mavroyani’ye savaştaki başarıları dolayısıyla samur bir kürk gönderildiği yazmaktadır (2021, s. 100). Bu iki kürkün aynı olup olmadığı veya Mavroyani’nin kendisine hediye edilen kürkü Şakir’e verip vermediği konusu ise yine belirsizdir. Bununla birlikte Mavroyani’nin saraydan gelen bir hediyeyi kendisine şiirler yazan bir şaire verme ihtimali oldukça zayıf hatta imkânsız

⁶ Bu konularda ayrıntılı bilgi için bk. Göktepe, 2017; Kalaycı, 2023; Uzun, 2015.

⁷ İlgili arşiv belgesi için bk. Osmanlı Arşivi (BOA), *Cevdet, Bahriye [C.BH.]*, 201 – 9406, Tarih: H-29-11-1202 (Belge özeti: Eflak voyvodası tarafından yaptırılarak firari askerlerin takibine memur iki çifte çete kayığı ağa ve neferlerine verilmek üzere Yergöğü’nde sakin portalbaşından iki aylık tayinat bahası olarak bin kuruş alındığı.).

görülmektedir. Zaten saraydan gelen kürk samur iken Şakir’e sincap derisinden bir kürk hediye edilmiştir. Şakir kendisine hediye edilen sincap derisinden kürkün karşılığında bir şiir daha yazmıştır. Bu yazdığı şiir ise çok sık görülmeyen bir tarzda yazılmış ve böylece Mavroyani’den gelen hediyenin karşılığı verilmiştir. Şakirin bu şiiri günümüzde akrostiş olarak bilinen *muvaşşah* bir gazeldir. Şakir beyitlerin yaklaşık yarısında mısradan önce işaret ettiği harfi ayrı olarak yazmıştır. Dokuz beyitlik gazelin ilk yedi beytinin ilk harflerinden *Mavroyani Nikola* ismi çıkmaktadır. İlk beyitlerde Şakir, Bükreş’e gelmesinden, Mavroyani’nin kendisine verdiği sincap kürkten bahsetmektedir. Sonrasında “Ya virem elâf hâkkıdır bende anıñ vaşfına / İstedim el’ an maḥlasın nāmın muvaşşahla ḡazel” beyiti ile kürk karşılığında bu gazeli kaleme aldığını belirtmiştir. Buna göre şaire verilen kürk o kadar değerlidir ki onun için yazılacak şiir alelaide bir şiir olmamalıdır. Ancak muvaşşah gibi ustalık isteyen bir şiir ile bu hediyeye bir karşılık verilebilir. Şakir de yazdığı gazel ile ustalığını konuşturmuş ve Mavroyani’ye herkesin yazması mümkün olmayan bir gazel ile karşılık vermiştir. Bu şiirde de Mavroyani’nin sadakatinden, saray tarafından ne kadar takdir edildiğinden de bahsedilmektedir. Muvaşşah şiirden sonra yazılan gazelde bu sefer Mavroyani’nin emrindeki askerlerinin cesareti ve Mavroyani’ye gösterdikleri sadakat anlatılmaktadır.

Şakir bir sonraki gazeli Aziz Nikola Günü münasebetiyle yazmış olmalıdır. Şiirde geçen bazı ibareler bu iddiayı destekler niteliktedir. İlk olarak şiir “Rüz-ı zîbâ” tamlaması ile güzel bir güne işaret ederek başlamakta, bir sonraki beyitte de “Râh-ı ‘iside” diyerek Hristiyanlığa atıf yapılmaktadır. Bu durumda şiirin Hristiyanlar için özel bir gün vesilesi ile yazıldığı anlaşılmaktadır. Sonraki beyit Meryem Ana’nın ikrar ve inkâr edilmesinden bahseder ve onu inkâr eden Yahudilerin azaba layık olduğunu söyler. Sonraki beyitte geçen “Rüz-ı Niḡola” tamlamasından anlaşıldığı kadarıyla şiir, Aziz Nikola Günü için yazılmıştır. Aziz Nikola veya Aya Nikola, günümüzde Noel Baba olarak bilinen karaktere ilham kaynağı olarak bilinen azizdir. Doğu Hristiyanlığında 19 Aralık Aziz Nikola günü olarak kutlanmaktadır. Şiirin de bu tarihlerde yazılmış olması muhtemeldir. Bu beyitte geçen “Bir meşhûruñ Niḡola ismine uygun gelir” mısrası ile Aziz Nikola ile Nikola Mavroyani arasında ilişki kurulmuştur. Şakir, gazelinde Mavroyani’nin kendi dinî usullerince kutladığı bu günün ve bu günde edilen duaların Allah tarafından kabul etmesini dilemektedir. Şakir, daha önce bahsedilen ilk şiirinde de Mavroyani için “Dînince niyâz ider her şabâh” diyerek onun iyi bir Hristiyan olmasından bahsetmektedir.

Şakir’in bundan sonra yazmış olduğu şiir *elveda* rediflidir ve bulunduğu toprakları terk edip gitmek zorunda olduğundan bahsetmektedir. Şiirde bahsedilen vedanın tam olarak ne zaman ve hangi sebepten kaynaklandığına dair bir ipucu yoktur. Tarihsel olaylardan hareketle bir çıkarım yapmak gerekirse Osmanlı-Rus savaşının sonlarına doğru, ateşkes görüşmeleri devam

ederken Mavroyani'nin Eflak'ı terk etmek zorunda kaldığı zamanlarda yazılmış olmalıdır. Hakkında idam fermanı çıkan Mavroyani yanına birkaç bir adamını alarak Eflak'tan ayrılır (Yüksel, 2021, s. 102). Şakir de Mavroyani ile birlikte gitmel yerine Eflak'tan ayrılıp İstanbul'a gitme planı yapmış olmalıdır. Şakir'in bu planı *elveda* redifli şiirinden hemen sonra bu sefer I. Abdülhamid (1725-1789) için yazdığı kasideden anlaşılmaktadır. Osmanlı Devleti'nin Avusturya ve Rusya ile savaşı 1787'de başladığı, Şakir'in Mavroyani'nin savaştaki kahramanlıklarını övdüğü, Mavroyani'nin 1790'da I. Abdülhamid'in de 1789'da öldüğü göz önüne alındığında bu şiirin de sultanın ölümünden kısa bir süre önce yazıldığını söylemek mümkündür. Şakir'in bu kasidesinde Sultan I. Abdülhamid için yazdığı bu kaside birkaç açıdan bahsedilmeye değerdir. Şakir, Abdülhamid'in saltanatını överek şiirine başlar. Sultanın cesaret ve başarısını överken de o tarihte devam etmekte olan Osmanlı-Rus savaşına odaklanmaktadır. Şakir, sultanı överken Rusları, Lehleri nasıl alt ettiğinden bahseder. Sonrasında I. Abdülhamid döneminin nüfuzlu devlet adamlarından Cezayirli Hasan Paşa'nın ismini zikreder. Hatırlanacağı üzere Hasan Paşa, Mavroyani'nin Eflak Voyvodası olmasında etkili olmuştur. Şakir de sultanı övdüğü kasidesinde Hasan Paşa'nın adını zikrederek ona olan hürmetini sunar. Hasan Paşa'dan bahsederken zikrettiği bir beyit önemlidir. Bu beyit "Fütühâta odur bâ'is ki her etrâfa şâyi'dir / Eylemeye Mısr ile Zâhir 'Ömer cengi nice câda"dır. Burada bahsedilen Zâhir 'Ömer (ö. 1775), Filistin'in kuzey kesiminde mahallî bir idare kuran aşiret reisidir. Hasan Paşa tarafından alt edilerek kafası kesilmiş ve İstanbul'a gönderilmiştir (Emecen, 2013). Şakir de bu beyiti ile işte Hasan Paşa'nın bu zaferine atıf yapmaktadır. Hasan Paşa'dan hemen sonra "O zâtın himmet birle o zâta tercümân iken / Hemişe mîr-i Eflâk oldu bul ismin mu'ammâda" beyiti ile Mavroyani'nin tercümanlıktan Eflak Voyvodalığına uzanan yolculuğuna atıf yapılır. Sonraki beyitlerde Mavroyani'nin saraya gösterdiği sadakattan, savaşta göstermiş olduğu yiğitliklerden bahseder. "Şıyânet itmedür kaçdı bu Eflâkı bilâ-şübhe / Kâmu zîb-i şadâkatdür merâm-ı pāk-ı fehvâda" beyiti ile Mavroyani'nin Eflak'ı korumaktan başka bir amacının olmadığı ve devlete sadakatle bağlı olduğu dile getirilir. Böylece Şakir, sultanı överken araya serpiştirdiği beyitler ile de hem Hasan Paşa'yı hem de Mavroyani'yi övmektedir.

Belgenin son sayfasından Düzoğlu Serdar adında birine yazılmış bir şiir daha vardır. Bu kişinin kim olabileceğine dair bir bilgiye ulaşmak mümkün olmamıştır. Osmanlı devletinde Düzoğlu/Düzyan ailesi adında tanınmış bir Ermeni ailesi varsa da şiirde bahsedilen Düzoğlu Serdar'ın bu aileye mensup olup olmadığı konusu hakkında bir bilgi yoktur.⁸

⁸ Düzoğlu ailesi hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Çelik, 2014; Karaca, 2022.

Şakir'in Şiirlerinde Dil ve Üslup

Şiirlere bakıldığında bazılarının aruz kusuru taşıdığı, hatta bazı beyitlerde hece sayılarının uyuşmadığı görülmektedir. Bunun dışında iki şiir dörtlük olarak, hece vezniyle kaleme alınmıştır. Metnin bazı yerlerinde imla hatalarına da rastlanmaktadır. Bu ve benzeri sebepler ile bazı kelimeleri okumak mümkün olmamıştır.

Şiirin diline bakıldığında ağır bir dilin tercih edilmediği görülmektedir. Şair, özellikle dörtlükler ile yazılan şiirlerde daha sade bir dil kullanmayı tercih etmiştir. Gazel ve kasidelerde dörtlülere göre dil biraz daha ağır olsa da anlaşılmasının kolay olduğu söylenebilir. Şakir'in yazdığı şekil ve türe göre bir dil seçtiği ve bir üslup yakaladığı gözlemlenmektedir. Dörtlülle yazdığı şiirlerde daha sade bir dil ve imaj dünyası tercih ederken gazellerde ve kasidede, dörtlülere nispetle biraz daha ağıdalı denebilecek bir dil ve üslup tercih etmiştir. Gazellere bakıldığı zaman Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların daha sık kullanıldığı görülmektedir. Yine buralarda

Burada şunu belirtmekte fayda vardır ki şiirlerde klasik şiir usul ve üslubundan izler görülse de araya serpiştirilen yerel kullanımlar üslubu halk şiirine yaklaştırmaktadır. “Kabağına çök-”, “yağı erisin”, gibi kullanımlar, Nemçe, Moskov, Yaş, Bükreş, Eflak, Arnabud, Boyar, Sinor, İbrā‘il, Zahir el-Ömer gibi mahalli kelimelerin/isimlerin kullanımı veya sincap kürk hakkında “Pek gerekli nesnesün ‘üryanlara rüz-ı şitā” gibi mısralar şiirlerin dilini halk şiirine yaklaştırmıştır. Bunun yanında Arapça, Farsça kelime ve tamlamaların da bolca kullanıldığı göze çarpmaktadır.

Şakir, Mavroyani için yazdığı şiirlerinde sadakat, cesaret, liderlik, gibi nitelikleri işaret eden kelimeler ile örülü bir dil tercih etmiştir. Bu tip terimler Mavroyani'nin emrindeki askerler ile olan iyi ilişkileri ve savaşta gösterdiği başarıların anlatıldığı mısralar ile desteklenmiştir. Böylece askerlik, savaş, sadakat gibi kavramların işlendiği bir şiir dilinin tercih edildiği görülür. Yine bu şiirlerde Osmanlı Devleti'nin Mavroyani ile olan ilişkileri de övülmüş sarayın gözünde Mavroyani'nin iyi bir yeri olduğuna değinilmiştir. Bunun dışında Mavroyani'nin keremi ve cömertliğine de çokça vurgu yapıldığı için bunlarla ilgili kelimeler de şiirlerde sıkça kullanılmıştır. Böylece şiirlerde her yönüyle takdire şayan bir yönetici portresi çıkmaktadır.

Sonuç

Şakir tarafından yazılan şiirler, edebi ürünler ile tarihi olaylar arasındaki ilişkileri veya edebi eserlerin tarihe tanıklığını göstermesi bakımından önemli sayılabilecek örneklerdendir. Elimizdeki şiirler kısıtlı olsa da neredeyse her şiirde tarihsel bir tanıklığa şahit olunmaktadır. Bununla birlikte çalışmanın giriş kısmında da belirtildiği gibi bu yazının amacı edebi eserlere tarihsel birer vesika

muamelesi yapmak da değildir. Böylesi iddialı bir girişim için daha fazla materyale ihtiyaç vardır. Burada sadece edebi eserlerin üretim sürecinde tarihsel olayların da etkili olabileceği gibi genel bir değerlendirmede bulunmanın yeterli olacağı düşünülmektedir.

Şakir'in şiirleri hem halk edebiyatı hem de klasik edebiyat özellikleri göstermesi bakımından da önemlidir. Şakir'in şiirlerinde, yer yer halk edebiyatının sadeliği, yer yer divan şiirinin estetik incelikleri görülmektedir. Bu bağlamda şair dil ve üslubunu yazdığı forma göre düzenlemeyi başarabilmiştir. Dolayısıyla şairin üslubu da halk edebiyatı ile divan edebiyatı arasında konumlanmaktadır. Şiirlerdeki bu tercihler mahallileşme hareketini andırmaktadır. Ancak şairin mahallileşme akımına uyan bir divan şairi mi olduğu yoksa ağdalı dil de kullanan bir halk şairi mi olduğu sorusu cevapsız kalmaktadır.

Şairin, Sultan I. Abdülhamid'i övdüğü kasidede sultanın saltanat ve cesaretini överken Nemçe, Leh, Rusya, Eflak gibi mahalli denebilecek unsurları kullanması, aynı kasidede Abdülhamid'in yanında Cezayirli Hasan Paşa'dan doğrudan ve Mavroyani'den de dolaylı olarak bahsetmesi klasik kaside temayüllerinin dışında bir tutum olarak görülebilecek unsurlardandır. Yine bu tutum da onu halk şiiri üslubuna yaklaştırmaktadır. Bununla birlikte Şakir'in hangi zümreye ait bir şair olduğu konusu çalışma açısından birinci derece önem taşımamaktadır. Şiirlerinde işlediği konuların ve bahsettiği bazı olayların tarihî belgelerde de görülmesi çalışma açısından daha önemlidir.

Metin

[3a] Der Medh-i Mîr Refî'i-ş-Şân Voyvoda-i Eflāk

Moşkovla berāber Nemçe kralı

Âl-i 'Oşmān kâsdına görince 'işret

Çökdi kabağına şahin mişālî

Vezîr-i a'zam ricāl-i devlet

Düşmeni diline intizār idüp

Ceng 'azîmin âşikâr idüp

Eflāk begine i'tibâr idüp

Dostâne nigāh eyledi şevket

Yaş ile Bükreş kilâr-ı hünkâr

Anlarla Silambol doymada her bār

Murād idince almağa küffâr

Oldı Yaş begi merd-i hıyānet

Her kişi olmaz sözine şādık
Şādıklara da muhābbet lāyık
Pādişāh emrine oldu muvāfık
Bükreş begi tutdı rāh-ı metānet

Şıdkını söylerim eylemem ben lāf
Tuyulsa sezā kâf ile'l-kâf
Böyle bege niçün olmayam vaşşāf
İslām 'askerine eyledi rağbet

“قنیو” lukda sâ'ir yirde efendi
Dalkılıc yazıldı geldi levendi
Yeñiçeriler arslan menendi
Küffāra karşı gösterdi heybet

Oldı Nemçeli ziyāde maḥzūn
Biñ başı yüz başı olunca maḥtūn⁹
'Askere virince pek dılber altun
Eflāk ḥākini kıldı şıyānet

[3b]

Erisin Nemçeniñ yağı erisin
Hıfz itdi sınırından birisin
Eflāka basmağa Nemçe çerisin
Virmedi bir dem ārām-ı furşat

Getürdi merdler ellerde seri
Çelenge müsteḥaḳ gördi erleri
Yüz firāra tutdı Nemçe leşkeri
'Asker-i İslām eyledi gayret

⁹ Bu kelimenin *maḥtūn* olması gerektiği düşünülmektedir. Sözlüklerde *maḥtūn* şeklinde bir kelimeye rastlanmamıştır.

Nice biñ Arnabūd emrine kâ' il
Nice biñ deli hârcına nâ' il
Nice biñ tûfengci aylığa ma' il
Nice biñ başlıya kıldı ri' âyet

Kimseler cengden uşanmaz idi
Moşkovla Nemçe tayanmaz idi
Olsa menendi uyanmaz idi
Düşmeni denî olurdı ğaflet

Urum erini cümle pür-silâh
Dînince niyâz ider her şabâh
Şâh-ı zemîne hâk fevz [ü] felâh
Eyleye ihsân lâzımdır elbet

Bayrak başta bir tob atar hây
Tabllar dökilür çekilür alay
Ta'yînler virilür 'askere her ay
Gelmez mi dimâğa bu gûne lezzet

Kolladı gezdi şol ile şağı
Niceler oldu anıñ çerâğı
Sınur başları arslan turağı
Var iken anda bu deñlü haşmet

Ne lâzım bize her kâr-ı fuhûş
Altunıla çeleng bağlamış gurûş
Bükreş beğinde eyledik mi gûş
Kavî yigidlerîñ cânına minnet

Böyle bir beg 'aceb dâr-ı cihânda
Var mıdır bilmem nâm ile şânda
Kuş südi dahı bulunur anda
Bükreş dirsün bir bağ-ı cennet

[4a]

Mavroyani mahlaş ismi Niçola
Murādı maḳşūdı gelsün ḥuṣūle
Ḥünkār yanında geçer ḳabūle
‘Askere virdiği nān ile ni‘met

İşper önüñi hāci Manoldür
Boyardur¹⁰ ammā emrinde ḳuldur
Anuñ şıdkın daḥı ḳabūldür
Gözedür zīrā şıdk-ı şadākat

Devrāndur döner bu çarḥ-ı felek
Öñünce çekilür yeleginden¹¹ yedek
Fethü’l-İslāmdan İbrā’ il’e dek
Ḳoyunıla yortdı ḳurdı ne ḥācet

Şākirā ḳılsam dā’imā nidā
Mişāl-i bülbül eylesem şadā
Ne deñlü söylesem idemem edā
Evşāf-ı luṭfını ḥaḳ vire ḳuvvet
temmet

Mavroyani Niçola Beg resmen

“مشر به” olmağla remzen bu ğazel vāḳi‘ olmışdur

fā’ ilātün/fā’ ilātün/fā’ ilātün/fā’ ilün

Gel marīzā ola zā’il her merāret kāsede
Mülteftdür ḥālike ḥāl-i liyāḳat kāsede

Kimseden ümmīd-i şıdk itme şehā bīmār iseñ
Var ise ma’i’üş-şafā āb-ı şadākat kāsede

¹⁰ Tuna bölgesinde, Transilvanya’da, Rusya’da soylulara verilen ünvan (TDK Güncel Türkçe Sözlük)

¹¹ Yelek: Okun yay kırışına takılan bölümündeki tüy; Ok yeleği.

Ehl-i luṭfın vaşfın eyler tūṭī-i gūyālarız
Vardur elḥān dilde sükkār-ı metānet kāsede

Pürdür ayā pürdür derūnunda tefehhüm şacı
Māşā' allah şerbet-i firāset kāsede

Şākīrā bī-şan' atım bī-ma' rifet itmem gurūr
Himmet-i 'Osmāniyān ile nezāket kāsede
temmet

**Def'a Mavroyani Niçola Beg resmen kayık taşıviri olmağla bu ğazel
remzen vāķi' olmışdur**

fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilün

Keşti-bānī dillere lāyık ni' am kayık budur
Zümre-i ehl-i kemāle bā-kerem kayık budur

Şöyle kim girdāb-ı ğāmdan ādemi āzād ider
Gösteren emvāce-i baḥr-i ḥurrem kayık budur

[4b]

Zīnet-efzādur temāşa eyleseñ 'unvānına
'Alī 'irfān ile sāḥib muḥteşem kayık budur

Yā ne “محکن”dir ki zevraḳ bunda bī-neccār ola
Dir iseñ tertīb-i şannā' u ḳalem kayık budur

Her seffīne şākīrā bulmaz 'atā-yı pādişāh
Mā-ḥaşal bir nā'il-i tuğ-ı 'alem kayık budur
temmet

**Hālā Mavroyani Niçola begūñ Şākīr-i Dā'īye bir zincāb kürk i'tā
eyledikde vāķi' olan ğazeldür**

fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilātün/fā' ilün

Yine bir yüzden açıldı men gedāya bāb kürk

Men degilken dünyede zīnet-fezā erbāb kürk

Kim bilürdi cānıma sultān-ı nevrüz hükmini
Giymese gülşende rengin sünbül-i sīrāb kürk

Şöyle hıl‘atsin ki eyyām [u] şafā pāyiñ senüñ
Rüz-ı ‘ıyd üzre girībānıñ kıkar gülāb kürk

Pek gerekli nesnesüñ ‘üryanlara rüz-ı şitā
Öyle buldum t̄alibiñdür şeyhile hem şāb kürk

‘Ömr-i haşmet yevm-i yevmen Şākirā efzūn ola
Kim geyürdi men gedāya hoş begim zincāb kürk
Temmet

**Mavroyani Niçola Beg muvaşşah san‘atı ile ğazel olmuştur her satırın
ibtidāsından birer hārf imālıdır**

fā ‘ilātün/fā ‘ilātün/fā ‘ilātün/fā ‘ilün

M meyl idüb geldüm bu dem bu Bükreşe tıtdum bir el
V Var mıdır kân-ı kerem semtinden ‘uşşāka halel

R Rūhuma hoş dil-güşā kıldı bizi eltāfıla
V Virdi bir zencāb kürki kıldı bu resme maḥal

Y Ya virem eltāf ḥaqqıdır bende anıñ vaşfına
A İstedim el’an maḥlasın nāmın muvaşşahla ğazel

Nā’il olsun her murād yā ḥuşuşı ol nāmdār
Ya’ni sebķāt eyleyen mīrānelerde yok bedel

Nuşret-i fevz [ü] felāha irgüre ceyşānını
Ya gözüm nūrı bu bir ziyā nuṭkıdur ‘azze [ve] cell

Ḳuvvet-i re’yi ider a’dā-yı dīni tārūmār
Var ise añlar rehi pür-ḥāş hem ceng-i cedel

Levn-i tağyîr olur elbetde ‘adûnîñ ehl-i fenn
Hem şadâkatde menendi lâ degüldür muhtemel

[5a]

Pek kerem kâni bu deñlü ‘askere ikrâm ider
Kim bu lutfâ yitmeye zer olsa mânend-i cebel

Sen te’essüf çekme Şâkir işbu esrâra hemân
Virmiş ihsânı kadar ihsânı hallâk-ı ezel
temmet

mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün

Yine Bükreşde bir beg var kim çok erleri vardur
Bu Eflâk hâkin hıfz itmege ‘askerleri vardur

Anıñ eltâfın güş eyleyüp geldi nice kişiler
Ne milletden su’âl eyler iseñ leşkerleri vardur

Bisât-ı sofra-i ni’amı küşâde ni‘met mebzûl
Virir kâma telezzüz hülve-i sükkerleri vardur

Mezîd itsün hemân gencînesinde pür olan mâlı
Hüdâ virmiş ‘atâya kenz-i sîm ü zerleri vardur

‘Atâ olmuş aña tûğ-ı şehinşeh şân-ı meşhûre
Dökilür ceng-i mîrîler ne hoş mehterleri vardur

Bu deñlü ‘askere zâbiğ degilmiş hâli hâlince
Velâkin hil’ata bâ’iş olarıñ serleri vardur

Müsemması Nîkola Beg müdebbir Şâkirâ şaf şaf
Yedi beste huzûrunda tûrur çâkerleri vardur
temmet

fā 'ilātün/fā 'ilātün/fā 'ilātün/fā 'ilün

Rüz-ı zībā mīrmīrāna bu rüz-ı intiḥāb
Rāh-ı 'isīde tazarrū' eyledi mīr ü cenāb

Herkes inkār eylemez ikrār ider Meryem Ana
Naḫdi oldı yehūdī kavm lāyıkdur 'azāb

Bir meşhūruñ Niḫola ismine uyğun gelir
Rüz-ı Niḫolayı 'acāyib sāzkār şāfī cevāb

Ey begim bu yevm ḥandīdīñ saña yevm-i ferḥ
Ḥādīm-i ḫurbuñ feşān itsün begüm ab-ı gülāb

Sīm-i mūcmerle derūnı bezmiñe iḫrāk ola
'İtr-ı 'anber būyı geḫsün tā dimāğa mūşg-nāb

Pādişāh-ı kişver-i İslāmiyāne nuşrete
Kendi rāhıñla ḥūda itsün du'āñı müstecāb

Şākirā evşaf-ı tām olmaz anıñ leyki benim
Budur aḫīdem cihānda olamayız kāmıyāb

mef'ūlü / fā 'ilātü mefā 'ilü fā 'ilün

Ey güzīn-i mīrmīrān-ı şehinşāh elvedā'
İzniñ ile yol göründi ah eyvāh elvedā'

Ni'metiñle zevḫ-yāb oldum imdi rüz-ı şitā
Şimdi bir müddet idem efḡān āh āh elvedā'

[5b]

Şöyle bī-manşüb deşt eyler iken her gūşı
Olmuş idi luḫf-ı iḫsānuñ baña cāh elvedā'

Ah ḫaḅḅı beldeye dāḫil olursam söyleyem
Dā'ī-yi bī-çareyim zār ile ḡāh ḡāh elvedā'

Mîrmîrân-ı zamânsın mülk-i Eflâka begim
Sizlere didirmesün Eflâka Allah elvedâ‘

Nevbahâr-ı eyyâm gelsün erleri medh itmege
Gerçi Şâkir itdi ammâ size bu mâh elvedâ‘

ķaşıde

mefâilün / mefâilün / mefâilün / mefâilün

Şüküh-ı şevket ‘abdülhamîd hāmı gel ey hānede[?]
Edîbâne kerem kıl medh-i evşâf ile ma‘nâda

ķıralı heft[?] maķhûr eyleye itse bir enfâsı
Yedi fevz [ü] felâhı yâver-i tevîķ-i mevlâda

Bihâmd ķuvvet-i ķattâb-ı feyz itmiş aña feyyâz
Yedi ķutbuñ ola tâ ķuvveti anda “جو شاده”

‘Aceb mi ķarb-ı tîğinden helâk olsa ķıralı heft[?]
Ki her bir evliya ķuvvetlidir anlardan aķvâda

Anıñ ceng-i hümâyûnunda nice zâr zâr inîler
Muķarirler ide taķrîr bir ğazâsın resm tuĝrâda

Zamâna¹² hîle-i rûbâh ile ğâlib idi ammâ
Görir Rusyalı şimden gerü maĝlûb rüyâda

Yedi beyt ile icmâlen işâret eyledüm ammâ
Mufaşşal eylemek mümkün degül vaşfın bu arada

Daķı kimi re‘yle ma‘rûf şadrâ‘zama mâlik
Hemîşe Yûsuf-ı ken‘ân ile hem-nâm dünyâda

Münevver ķuvvet-i dîn ile pîşânî aña haķķa
Şadâret müsteķaķ elbetde dergâh-ı mu‘allâda

¹² Bu kelimenin üzerinde üzeri çizili olarak *ķapudânı* yazmaktadır.

Müdebbirdür müşār-ı bā-işān [?] āsūde hāl eyler
Cihāmı ‘adl u dādı eşkiyālar şimdi ahfāda

Anıñ eyyām-ı sa‘dında merām itdi sefer kılmak
Güruhi Nemçeli Rusyalı efvāh-ı ifnāda

Kelāmullah ile hāḡḡa ḡadīşin şeyḡülislām
Su‘āl itdi peyām-ı ma‘nīsin cā-yı fetvāda

“ازمی” ba‘de didi Rusyalı Leh Nemçe çāsarı
Ki var şāhenşehiñ cengi hemān olsunlar āmāde

Livā-i ḡazret-i peygamberi çekdi ḡazā itdi
Ne devletdür hücümü Nemçede alayı tersāda

Ḥudāyā eylegil ḡaşıl benim senden münācātım
“پسیسه رودامی چر” kaimaḡāmı temaşāda

Şadāretten efendim şadrā‘zam zā‘l-himem-i ‘ulvī
Daḡı bāḡ-ı behişt içre şafālandur ḡaḡ ‘uḡbāda

[6a]

Daḡı şāḡānedür anıñ zihī iḡlāsına bā‘is
Zihī devlet zihī şevket serīr-i şāh-ı vālāda

Derūnī cān ile vaşf eyleyem bahre ḡapudānın
O zāt ahvāl-i ‘ālemden ḡabīr illā bu eşnāda

“مسى” ḡurretü‘l-‘aynından salar deryā kim
Ḥulūsen nāmına dirler Ḥasan Paşa müsemmāda

Sefīd-i baḡr ile hem baḡr-i esvedde Cezāyirli
Ḡazā-yı intiḡābı söylenir her cāde deryāda

Dağı berr üzre ey kilk-i “ترم” ğazâtdan yazmış
Hemişe ser-fürü eyle gel ol hâmem[?] temennâda

Fütühâta odur bâ'is ki her etrâfa şâyî'dir
Eylemeye Mısr ile Zâhir 'Ömer cengi nice câda

Huşusen pâdişâh-ı kişver-i 'âlempenâh ile
Efendim şadrâ'zam düşmeniñ hakkında hülyâda

Kapudânı bihâr-ı ebyaz ve esved dağı birdür
Berâber ola ordu-yı hümâyûn bu bâlâda

O zâtın himmet birle o zâta tercümân iken
Hemişe mîr-i Eflâk oldu bul ismin mu'ammâda

Bilince 'Âl-i 'Osmân dostuna şıdkını şevken
Kola koydı neyi neyzeninden mevlevî-zâde

Şadâkatle metânet çün aña mahşûşdur ancak
Ġazâ merdânını dilşâd ider lutfen tesellâda

Bilen bildi anın esrârını çün 'Âl-i 'Osmâna
Şadâkatle ider da'vâ degildür ğayrı da'vâda

Olur huddâm-ı zâhir pâdişâh-ı 'Âl-i 'Osmâna
Dağı i'câza meyl imiş derûnı râh-ı 'isâda

Şıyânet itmedür kaşdı bu Eflâkı bilâ-şübhe
Kamu zîb-i şadâkatdür merâm-ı pâk-ı fehvâda

Sürür ile geçe eyyâm-ı şahenşâhın anlarla
Olalar Şâkirâ cümle emân hıfz-ı mevlâda

Mübârek bād-ı ğazâsı tîğ şalıb olsun şehinşâhın
Sezâ şimşîr-i perânı aşılp arş-ı a'lâda

Ḳamer-i ṭal‘at-ı münevverdir nigāh itse o şāhenşāh
Cemālī pertev-i endāzı çü mir‘āt-ı cilāda

Göñül ḳāt‘-ı ümīd etmez kelāmı bārīdir ve “ضمنون”
Fütūḥāt-ı ma‘nevīsi sūre-i *innā fetahñāda*

Füzūn-ı ‘ömr-i şevketle ola şāhenşaha her devrān
Niyāzım bu eman ḥazret-i bār-ı te‘ālā[da]

Ne bir yirde ne vardur milket-i hindiñ mülūkunda
Anın zīb-i ihtişām-ı şevket ḥaḳḳā ne dārāda

Kibār-ı devletiñ bezminde ekşerdir zarīf ü ‘arīf
Ne ḥadem ‘arz-ı ikmāl eyleyem elḳāb-ı imlāda
temmet

[6b]

Mavroyan begiñ emrinde ḳā’im
Şāhib-i şadāḳat Düzoğlu Serdār
Ki alır işin görende dā’im
Murādın virsün ol ḡanī settār

Niḳola bege seyr ile ḥüdā
Merāmınca serdār eylemiş i‘tā
Eflāk mülküne müsteḥaḳ ḥālā
Bulmuş anları ol ḡāzi hünkār

Düzoğlu Serdār söyle adını
Ḥaḳ bağışlasun hep evlādını
Şānına gūş iden dil feryādını
Disünler vaşfına mānend-i gülzār

Rüsüm-ı deryâ yazar artada
Kıpucı lâzım elbet Puruť'a da
Āferīn aña Serdār
Eylemem aqqın ben anıñ inkār

Sevdi Şākiri sözimiñ sağı
İtdi 'ākıbet begiñ çerāğı
Şafā meclisi olsun turağı
Eyleyem luťfını dā'imā ikrār

Kaynakça

Arşiv Belgeleri:

- Osmanlı Arşivi (BOA). Cevdet, Maarif [C..MF..]. No.71, Gömlek. 3538.
Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet, Eyalet-i Mümtaze [C..MTZ.], 1-29; Tarih: H-21-09-1203
Osmanlı Arşivi (BOA), Ali Emiri, Abdülhamid I [AE.SABH.I.], 370 – 25869; Tarih: H-10-07-1203
Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı Hümayun [Hat]; 1416 - 57864; Tarih: H-22-01-1203
Osmanlı Arşivi (BOA), Hatt-ı Hümayun [Hat]; 1450 - 44; Tarih: H-29-12-1200
Osmanlı Arşivi (BOA), Cevdet, Bahriye [C..BH.], 201 - 9406, Tarih: H-29-11-1202

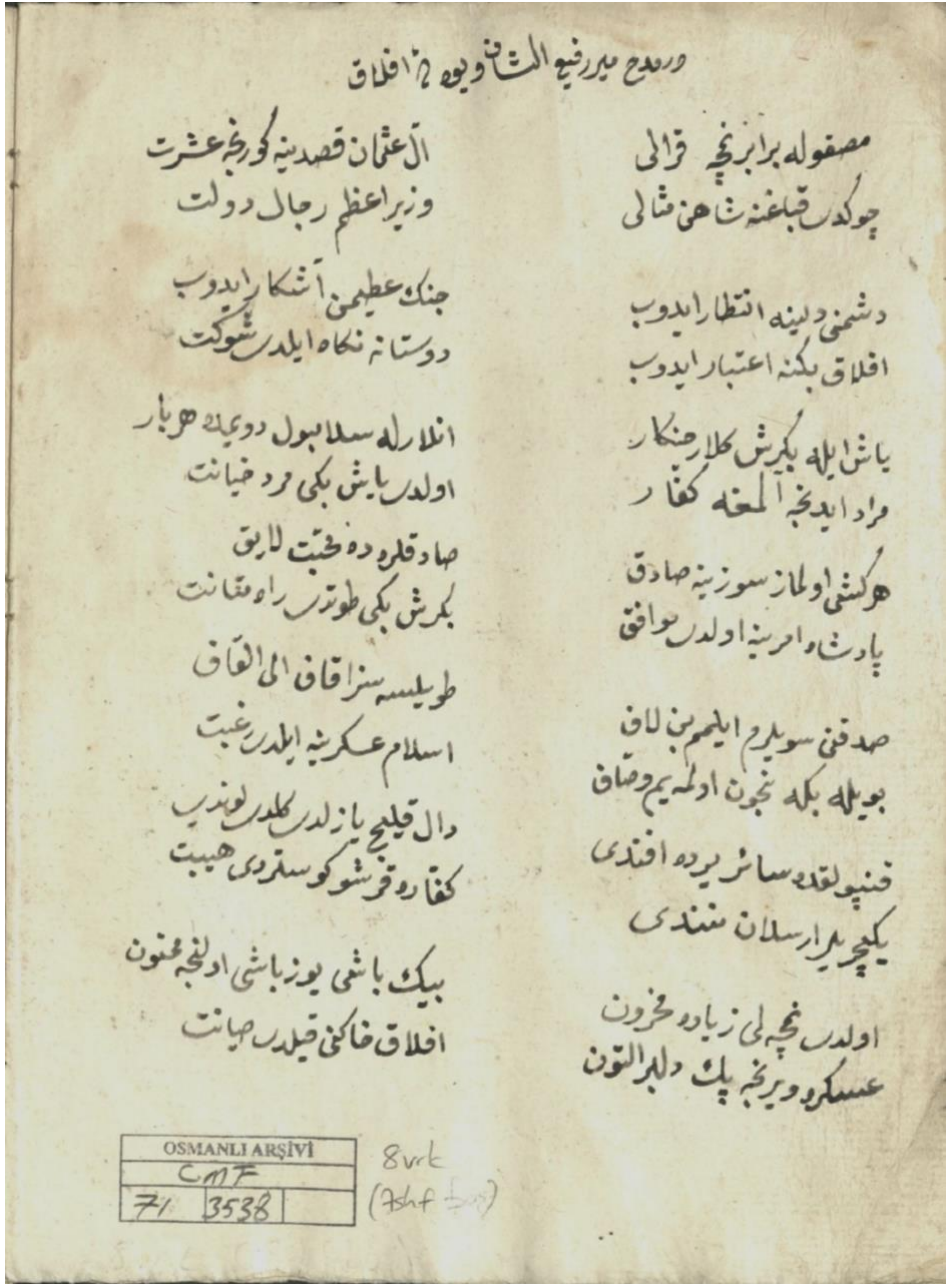
Yayınlar:

- Çelik, R. (2014). *Osmanlı Bürokrasisi'nde Ermeniler. Türk-Ermeni Külliyyatı (VI. Cilt: Merkez ve Taşrada Ermeniler)* içinde. <http://dunyasavasi.ttk.gov.tr/tr/turk-ermenii-kulliyati/vi-cilt-merkez-ve-tasrada-ermeniler/osmanli-burokrasisinde-ermeniler-yrd-doc-dr-recep-celik-483.html>
Emecen, F. (2013). Zahir el-Ömer. *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi* içinde (Cilt 44, s. 90-91). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı.
Göktepe, K. (2017). İstanbul'un İaşesinin Temini Meselesi ve İstanbul'un İaşesine Katkı Sağlayan Bir Merkez: Tekirdağ Kazası (XVIII.-XIX. Yüzyıllar). *Belleten*, 81(292), 857-916.
Kalaycı, Z. B. (2023). *Osmanlı Sarayında İaşe ve Tüketim (1680-1730)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sakarya Üniversitesi.

-
- Karaca, B. Y. (2022). *The Armenian Community in The Nineteenth Century Ottoman Empire: Social Transformation And the Düzoğlu Family* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Sabancı Üniversitesi.
- Kılıç, M. (2019). Osmanlı Devleti Hizmetinde Bir Rum Diplomatın Portresi Viyana Maslahatguzarı Yanko Mavroyani Jean Mavroyeni. S. Yuca, H. Kara (Ed.ler), *Tanzimat'tan Günümüze Olaylar ve Kişiler Ekseninde Türk Hariciyesi*. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Koçak, Z. (2017). 1787-1792 Osmanlı Rus Savaşında Değişen Dengeler ve Yaş Antlaşması. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 32(2), 459-490.
- Uzun, A. (2015). İstanbul'un İaşesi. *Büyük İstanbul Tarihi* içinde. <https://istanbultarihi.ist/191-istanbulun-iasesi>
- Uzunçarşılı, İ. H. (1978). *Osmanlı Tarihi (Cilt IV, 1. Bölüm -Karlofça Antlaşmasından 18. Yüzyılın Sonlarına Kadar-)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Yekbaş, H. (2012). Divan Şairinin Sessiz ve Gizli Anlatımı: Muvaşşah. *Turkish Studies*, 7(3), 2649-2700.
- Yüksel, S. (2019). Küçük Kaynarca'dan Yaş Antlaşmasına Kadar Eflak-Boğdan Üzerinde Osmanlı-Rus Nüfuz Mücadelesi. *Belleten*, 83(297), 605-632.
- Yüksel, S. (2021). Nikola Mavroyani'nin Eflâk Voyvodalığı (1786-1790). *Gazi Akademik Bakış*, 15(29), 89-106.

Tıpkıbasım

3a

3b

ارسیق نیچے نیکو یاغی ادرسیق
 افلاقہ باغیغہ نیچے چرسین
 کتور در در لالہ سر
 بوز فراہ طرد نیچے لشکر
 نیچے بیک ارنا بود ارمینہ قائل
 نیچے بیک توفکی باغہ مائل
 کسہ اچکدن اوصا نماز ایدر
 اولسہ مشدر اویا نماز ایدر
 اوروم ارنی جملہ پر صلاہ
 شاہ زمینہ حق خور فلاہ
 بیداق باشنہ بر طوبہ انارہای
 تعینیلر و بر یور عسکرہ ہر آئی
 خالدر کز من صول اللہ صاغی
 سنور باشدر ارسلا ن طو راعی
 نہ لازم برزہ ہر کار خوش
 بکرتی بکنندہ ایلدگی خوش
 بولہ بر بک عجیب دار جہانہ
 خوش سود دخی بولور انکہ
 حقت ابدی سنور ندن برسیق
 ویرمدس بر دم ارام فرحیت
 چلنکہ مستحق کوردر ار لری
 عسکر اسلام ایلدر غیرت
 نیچے بیک دلی فرجینہ نائل
 نیچے بیک بشلیہ قلدر رعایت
 مصقولہ نیچے طیا نماز ایدر
 دشمنی دینی الودر غفلت
 دین نیچے نیاز ادر ہر صباہ
 ایلدہ آسان لازمدر البت
 طبلدہ دو کیور چکلور الای
 کلمتی دماغہ بو کوہ لذت
 نیچے اولدر انک چراغی
 وار اکیں اندہ بود کلوصمت
 النقولہ چلنکہ یغلیشی خوش
 قوی بکیدر اک جانہ منت
 وار مدد بلع نام ایلہ شانہ
 قوی بکیدر اک جانہ منت
 بکرتی در سگ بر باغ فرحیت

مورد و بنی خلصی انی بقوله
 حنکار با نند جگر قبوله
 اسید او نی هاجی منولدر
 اشک صدق دخی قبولدر
 دورادر روز بو چرخ فلک
 فتح الاسامده ابراشله دکن
 شا کرا قیسم داغی اندا
 ند کلو سولیم اسم ابدیم ادا

مراد خلصی کلسون حصوله
 عسکره در دیکنی نان ایلله نعت
 بو یاردر افا اوندق قولدر
 نموزه در نیز اصدق صداقت
 او کنجی چکلو ریلکنز بدکن
 قبوله یورندر قوردرخ حاجت
 مثال بیلیم اسم صدا
 اوصافی لطفی حق ویرد قوه

مورد و بانی بقوله بک رسا مشرب اولمخله روزا بو غزل واقع اولمشدر
 کل و رضا اوله زائل هم حرارت کاسه ده ملتفتدر حاله لیاقت کاسه ده
 کعبه دن امید صدق اینم شهابی اریک و اراسه ماء الصفا آب صداقت کاسه ده
 اهل لطفی وصفی ایلر طوطی کویا ریز وارد در طمان دلدی سگار صانت کاسه ده
 پرور آیا پردو نده تفهیم صاحبی ماشاء الله شربت فراست کاسه ده
 شا کرا بی ضعیف بی معرفت اینم غرور
 هفت عشق نیا ن ایلله تراکت کاسه ده
 دفعه مورد و بانی بقوله بک رسا قایق تصویر اولمخله بو غزل روزا واقع اولمشدر
 کشتی بانی دلدی لایق نعم قایق بودر زمره اهل کماله با کرم قایق بودر
 شویله کم کور اب غدن آرمی ازاد اسر کوسدن امواجه بحر خرم قایق بودر

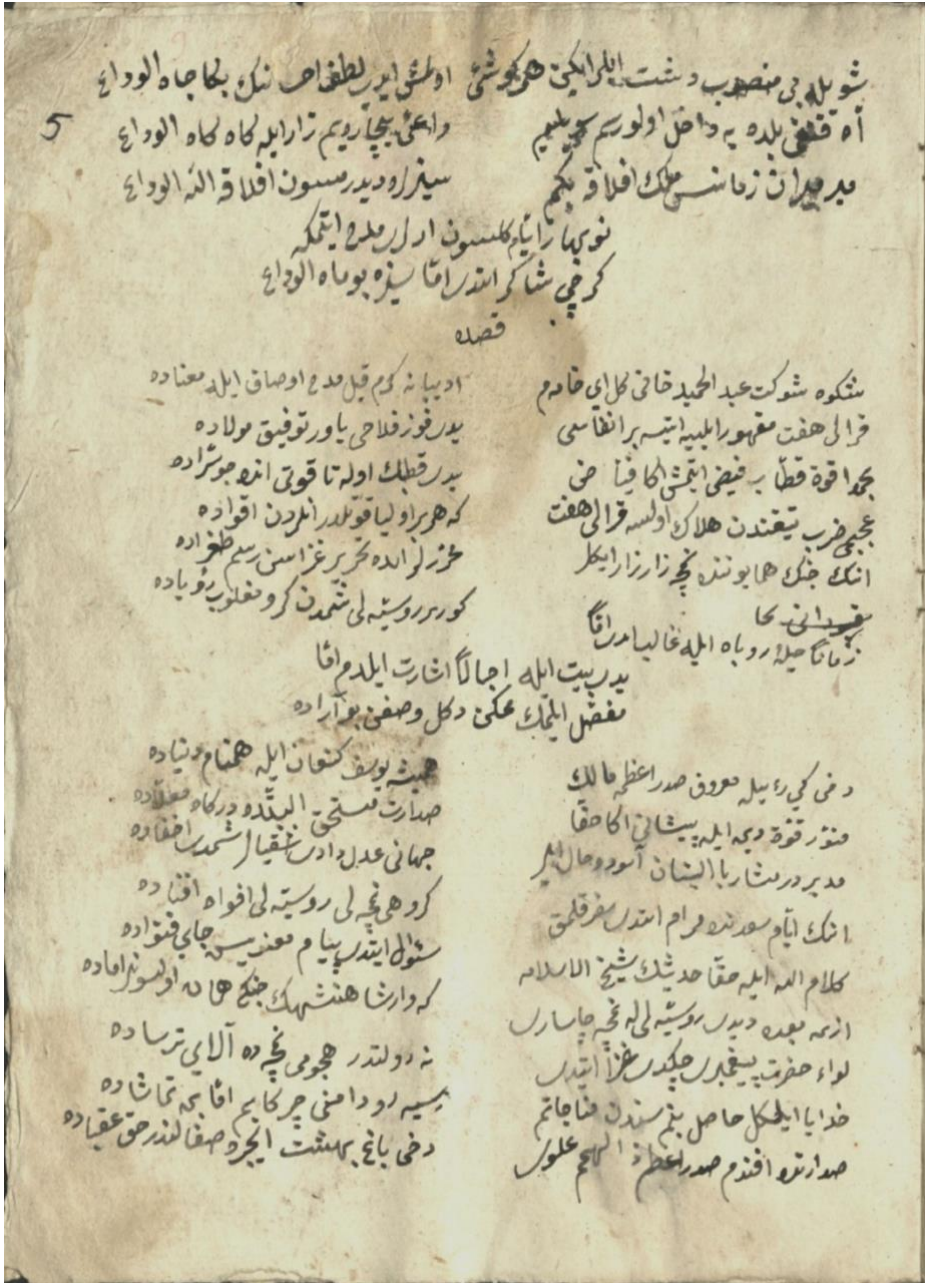
زینت اقرا و تراشا ایلسک عنوانه عینی عرفان الیه صاحب جنتیم قایق بودر
 یانه ممکند که خودی بوندی بی تیار اوله دیر ایسک ترتیب ضناء قلم قایق بودر
 هر سفینه شا کر ابولاز عطا یی پادشاه
 ماحصل بر نائل طوع علم قایق بودر
 حالامورویانی نیقولی شیک شاکرد اعی یم برنجی باب کورک اعطایلدکه واقع اولاه غزلدر
 یینه بر یوزدن اچلدن من کدایه باب کورک من دکلکن دینه ده زینت قرار باب کورک
 کیم بلوردر جانما سلطان نوروز حکمنی کیم سه کلشده رنگی سنبل سیراب کورک
 شعبله خلعتی شیک ایام ضفا یارک سنک روز عید اوزره کر یارک قوقار کلاب کورک
 پک کو کل سنسنت سنک عربانلره روزنشا اوله بولدم طالبکدر شیشه هم شاب کورک
 عمر حشمت یوم یوگا شا کر افوزن اوله
 کیم کیوردن من کدایه خوش بکیم برنجی باب کورک
 مورویانی نیقوله بک موشه ضعتی اید غزل اولشدر هر طراک اید اسندن بر ررق الماند
 م میل ایدوب کلدم بودم بو بکر شه طوندم برال اوارمدرمان کیم سمند عشاقه حلل
 ر دو حما خوشی دلکش قلدن بزر الطافله اوردن برنجی باب کورک قلدن بو سیم حلل
 ی یا ورم الطافی صقدر بندو انک وصفه استدم الان خلصی نامی موشه له غزل
 نائل اولسوده هر ارم با خفومون تاندار
 لضره خور فلاحه ایر کوره جیشنانی
 قوت روی ایدر اعدای دینی تار مار
 لون تغیر اولر البتدو عدو سنک اهل فن
 یعنی سبقت ایلمی میرانه اده یوق بدل
 یا کوزم نورس بو بر زیا نطقدر غزل
 وار اسنه کلر ره یی رخاش هم جنک جلد
 هم صدا قتدو فنددر لاد لدر حشمت

يك كرم كان بود طلع عسکر و انوار ادر کرم بولطفه بتميمه ز اولسه مانند جبل
 سن تشا شرف چکه شا کر اشوا سر ادر هان و در مش احسانی قدر احسانی فلاق اذن
 پنهان شده بر يك وار کرم جوق ادر و ادر و افلاق خا کن حفظ انکه عسکر و ادر
 انکه الطاف کوش ایلوب طلع رنج کسر نه ملدن شول ابر اسیک لشکر و ادر
 بساط سفینه کشتاره نفیثه مبدول و در حمامه تلذذ خلوه سکر و ادر
 مزید ایتسون هان کچینه سنده پروانه مالی خدا و مرش عطایه کز سیم زر و ادر
 عطای اولش ایا طوفه شهنشاه شان مشهوره و کسور شک هر سیر نه خوش مینار و ادر
 بود طلع عسکر و ادر و یکش حال جانیه و لاکه خلعه باعث اولار کلا سر و ادر
 منعی سی نقوله بیک مدبر شا کر اصف صف
 بدر بسته حضور رنده طویر چاکر و ادر

روز زیبا بدیدلانه بوروز انتخاب
 هر کس انکار ابله من اقرار ادر میرم انا
 میر مشهور کن نقوله اسمنه اویقون کلر
 ای بکم بو بوم خندیدکن سکا بوم خرم
 سیم حجرله درونی بزمکه احراق اوله
 پادشاه کشتور اسلامانه نصرت
 شا کر او صافی تام اولار انکه یکی بنی
 بودر ایتیم جهانه اوله عیز کا بیاب
 اذنک ایلیم بول کورند اهر اهر الوداع
 شمس بر رفت ایدم انعام اهر الوداع

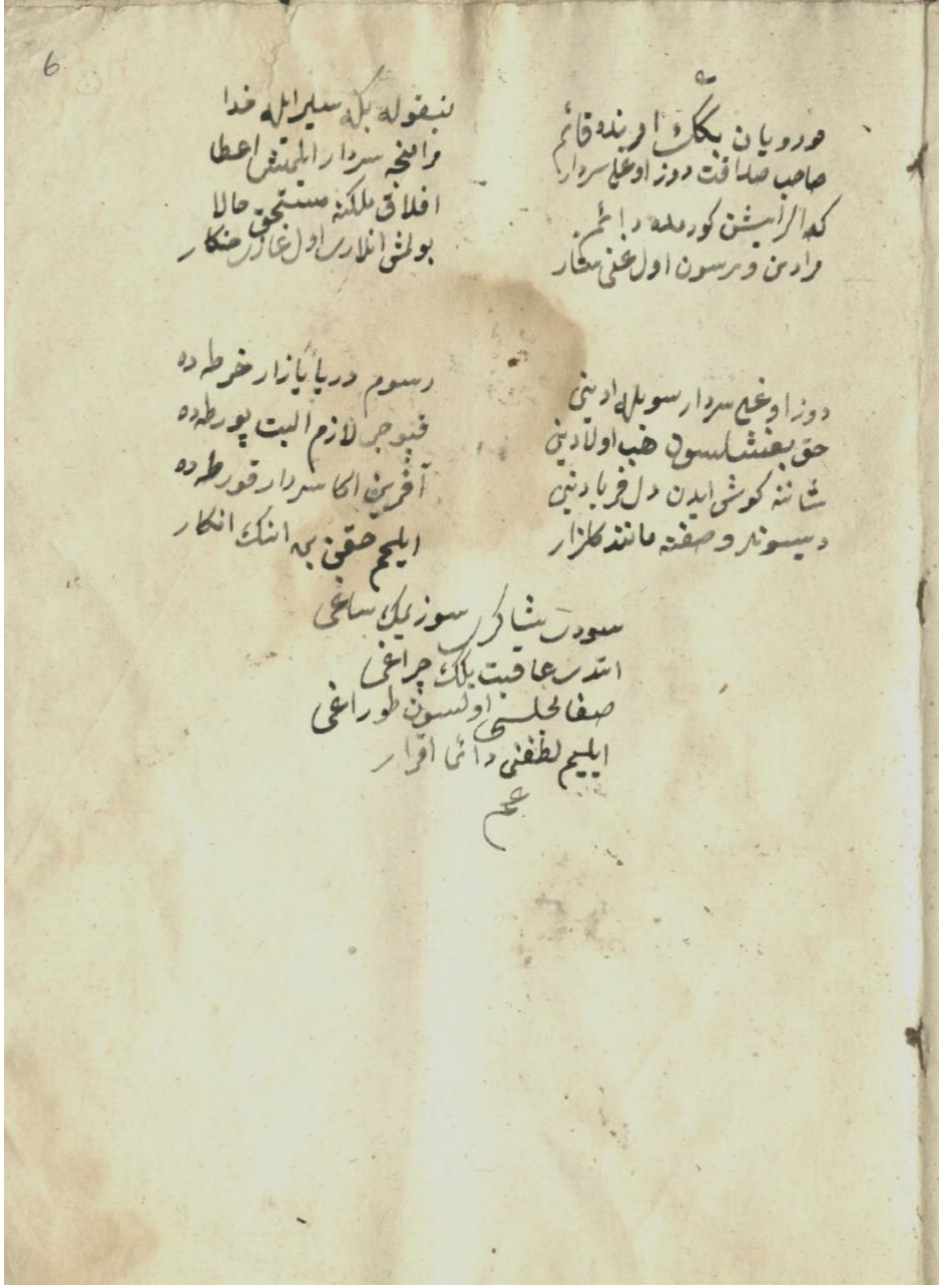
ای کوزین میرمیران شهنشاه الوداع
 نقوله ذوق بیاب اولدم ادر روز شا

5b

دمی شاهانه در آنک دخی افلاک باعت زهی دولت زهی شوکت سرشته والاده
 درونی جان اله وصف الیم کرده قیودانی او ذات احوال عالمه جنبه الایوان شده
 مستی قره العینیدن سالار دریا کیم خلوصا نافع در راضی پاش مستیاده
 سفید بحر الیم بحر اموده جزایری غزائی انتیابی سوبلر هجاده دریاده
 دخی براوزره ای ملک ترم غزائره یارسی هیت سرفروایله کل اول فامه متشاده
 فتوحاته اودر باعث که هر اطرافش یهدر الیمیه ممرالم طاهر عمر جنگی نی جاده
 خصوصاً پادشاه کشور عالیشان الیم اقدام صدر اعظم دشمن حقیقه حلیاده
 فیودانی بجای برابری اوسود دخی برادر
 برابر از اوردوی هالیون بو بالاده
 اوز آنک هفت برله اوزانه تر فامه الیمیه هیت میر افلاق اولدر بول الیمیه متعاده
 بانجه ال عثمان دولینه صدقنی شوقا قوله قودیر نی نیز مننده مولوز زاده
 صد اقله قنات چوده الماخصه صدر الحق غزاردانی دکت دادر لطفک تسلاده
 بله بلدر آنک اسرار نی چوبه ال عثمان صد اقله اورد عواد کلدی غیر عواد
 اولر فدام ظاهر پادشاه ال عثمان دی انجازه میل امینی درونی راه عیسی
 صیانت اینه در قصور بو افلاقی بلا شیه قودیر صد اقتدر سر ام پاک ضهوا ده
 سرور الیم کچ ایام ش هفت هک انبرله اولار ش کرا جمله امان حفظ مولاده
 مبارک باد غزاسی تیغ صلیک اولسون شیشه مبارک شمشیر برانی اهللم عرش اعلا ده
 غر طلع منور در نگاه امیه اوش هفتاه جمال پرتواندازر چو عوات قلاده
 کوکل قطع امید استاز کلامی بار در ضمنون فتوحات معنی سوره انا فتناده
 خزون عرشو کتله اوله ش هفتاه دورانه نیازم بومان حضرت بارتعالی
 نه بریده نه وار در ملک هتک ملوکنده انک زیب احتشام شوکت حقانه داراده
 کبار دولته بزمده اکثر در طریق عارق
 نه عدم عرضی اجمال الیم القاب اعلا ده

6b

Etik Beyan ve Açıklamalar:

1. Bu makalenin yazar(lar)ı, etik kurul iznine gerek olmadığını beyan etmektedir.
2. Bu makalenin yazar(lar)ı, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedir.
3. Bu makalenin yazar(lar)ı, kullanmış oldukları resim, şekil, fotoğraf gibi bütün belgelerin kullanımında tüm sorumlulukları kabul etmektedir.
4. Bu makalenin benzerlik raporu bulunmaktadır.

Extended Summary

This study explores a set of ten Ottoman Turkish poems written by an otherwise unknown poet using the pen name Şakir, primarily addressed to Nikola Mavroyani, the Phanariot prince of Wallachia (Eflak) in the late 18th century. These poems, preserved in the Ottoman Archives under C.MF. 71–3538, serve as a literary testimony to historical events, particularly the Russo-Ottoman War of 1787–1792, and reflect the complex socio-political environment of the time. Although these poems are not sufficient to be considered full historical documents on their own, they intersect meaningfully with known archival materials and provide a literary perspective through which to understand the period's values, alliances, and tensions. Nikola Mavroyani was from the Greek island of Paros and advanced through the Ottoman administration due to his linguistic skills and ties to influential figures like Cezayirli Gazi Hasan Pasha. Initially a translator, Mavroyani was later appointed Voivode of Wallachia, where he was responsible for defending the region during the Ottoman-Russian War. His leadership was characterised by both loyalty to the empire and controversial decisions that caused unrest among locals. Ultimately, he was accused of misconduct and, despite his previous loyalty, was executed following an imperial decree. Although Mavroyani governed for only four years during wartime, poet Şakir seems to have sought his patronage at that time. There is no biographical data on Şakir, but the internal evidence of his poems indicates he was a travelling poet who arrived in Wallachia from elsewhere. One poem even features the refrain “elveda” (farewell), hinting at his departure from the region, probably amid the political turmoil following Mavroyani's fall. He then appears to have moved to Istanbul, where he composed a panegyric for Sultan Abdulhamid I shortly before his death in 1789. Şakir's poems, written in a blend of folk-style quatrains and more elaborate classical forms such as ghazals and a qasida, offer insights into historical and political events. One poem references the combined Austrian-Russian attack on Ottoman territories in 1787, applauding Mavroyani's military leadership and loyalty to the Ottoman Empire. The frequent mention of terms like sadakat (loyalty) and şecaat (bravery) emphasises Mavroyani's regarded virtues, which are reflected in archival records. Another poem describes Mavroyani's naval initiatives, referencing boats and potential military actions in the Danubian region. A particularly notable example is a poem Şakir wrote after receiving a gift of a squirrel-fur coat from Mavroyani. This gift inspired a technically sophisticated muvaşşah ghazal, written in an acrostic style with the letters spelling out Mavroyani's name—an unusual literary form rarely seen in such political contexts. This reveals both Şakir's literary skill and the significance he attributed to Mavroyani's gesture. Şakir's poems also include references to logistical and economic details that align with established historical facts. One poem mentions the crucial role of cities such as Iasi and Bucharest in supplying food to Istanbul, a point supported by Ottoman records. Another passage refers to severed heads sent to Istanbul as trophies—likely referencing Mavroyani's capture of Austrian soldiers, a documented event. The final qasida is dedicated to Sultan Abdulhamid I and praises not only the sultan but also prominent statesmen like Cezayirli Hasan Pasha and, indirectly, Mavroyani himself. Şakir subtly weaves a narrative that extols Ottoman virtues while justifying Mavroyani's role in imperial service. The qasida includes references to regional figures such as Zahir al-Umar, a local rebel defeated by Hasan Pasha. The language of the poems varies according to genre. While the quatrains reflect a simpler, more vernacular style typical of Turkish folk poetry, the ghazals and qasida incorporate more Arabic and Persian vocabulary, aligning with classical Ottoman poetic traditions. This hybrid style places Şakir's work at the crossroads of Divan and folk literature. Although he employs elements of high literature, Şakir uses local

expressions and references to contemporary events and figures, which make his poems more historically rooted and accessible. Although Şakir's literary identity remains ambiguous—whether he was a Divan poet incorporating folk elements or a folk poet experimenting with classical forms—his poems provide valuable insights into the literary culture of the late 18th century Ottoman periphery. His works act as indirect witnesses to historical events and imperial ideologies, demonstrating how poetry could serve as both praise and political commentary. In conclusion, Şakir's limited but rich corpus demonstrates how poetic works can enhance our understanding of the sociopolitical landscape of the Ottoman Empire. The poems' blend of classical and folk elements, along with their engagement with real events and figures, make them noteworthy both as literary creations and as supplementary material for historical analysis. While further literary or archival discoveries would be necessary to fully assess their historical value, these ten poems provide a rare and valuable case study at the intersection of literature and political history.